

БЕЖАНЦИТЕ И КРИЗАТА НА ТОЛЕРАНТНОСТТА [1]

ТАНЯ НЕДЕЛЧЕВА

Институт за изследване на обществата и знанието, БАН

inadim@dir.bg

REFUGEES AND THE TOLERANCE CRISIS

TANYA NEDELICHEVA

Institute for the Study of Societies and Knowledge, BAS

Abstract

The refugee crisis, which began in the first decade of the 21st century, showed a deep chasm between the moral messages of tolerance and reality. On the one hand, all those written and unwritten norms of tolerance, the rights of refugees and, on the other hand, the search for any means to restrict the movement of refugees: closing borders, building fences, creating new laws that block or reduce the number of refugees, etc. Tolerance, including that towards refugees, is one of the moral principles at the heart of European society, and it seems to be falling apart in the face of the flow of people seeking salvation. The last elections for European Parliament showed that this trend is not dying out, but, on the contrary, it strengthens: the parties with marked anti-immigrant rhetoric are among the first five. We have a moral obligation to counteract this trend

Keywords: refugees, shelter seekers, tolerance, xenophobia

Предизвикателствата в съвременния свят са взаимосвързани и комплексни – увеличаването на населението, урбанизацията, климатичните промени, оскъдността на водата и храната, енергийната несигурност, войните, които се изострят и се комбинират по такъв начин, че принуждават милиони хора да напуснат страните си. Никога до този момент не е имало толкова голяма нужда от толерантност, съчувствие и солидарност със загубилите сигурност и дом (Guterres 2014).

Но кризата с бежанците, започнала във второто десетилетие на XXI в., показва дълбок разрыв между моралните послания за толерантност и реалността. От една страна са всичките онези писани и неписани нормативи за толерантност, за правата на

бежанците и от друга, търсенето на всякакви средства за ограничаването на движението на бежанците като затваряне на граници, построяване на огради, създаването на множество нови закони, които да блокират или намалят броя на бежанците и пр.

Толерантността, в това число и тази към бежанците, която е един от моралните принципи в основата на европейското общество, сякаш претърпява разпад пред потока на търсещите спасение. Кризата на толерантността обаче има една по-обща причина и тя е свързана с глобализацията, която днес вече поражда обратната тенденция. Много точно тя е характеризирана от Б. Латур, който в една своя лекция, изнесена през май 2016 г. в Хумболтовия университет (Берлин), патетично заявява, че през последните 70 години всички народи имат един общ хоризонт – хоризонта на модернизацията, където те непременно трябва да се слоят в един Глобален свят, но той е изчезнал или е на път да изчезне. Онова, което настъпва, е точно обратното. Сякаш махалото на историята елиминира единната цел като я раздробява на множество национални пътечки към бъдещето: “Движението е глобално в своя обхват, тъй като то е почти едно и също навсякъде, но то насърчава гражданите да обърнат гръб на всичко глобално и да се насочат към друга цел, която е специфична за всяка от държавите или пък която всяка държава описва с поразително сходни думи: идентичност, защита, земя, самосъзнание, автентичност, естествен, нормален, локален, обединен, хомогенен, понякога и етнически чист.” (Латур 2016: 40). Тази тенденция доведе до “свиване” на толерантността, защото акцентите се сменят и вече са върху по-частното – националното, етническото, регионалното. Може да се каже, че днес съществува много съществено противоречие между това, което е, и това, което трябва да бъде. Това, което трябва да бъде, е толерантното отношение към бежанците, закрепено от множество международни законови актове и дори от всекидневния морал да се помага на бедстващи хора, и от друга страна, търсенето на всевъзможни начини това да не се изпълнява, което е пътят на тоталното неприемане на Другостта като стои в основата на расизма, дискриминацията, ксенофобията.

Съществува сякаш право пропорционална зависимост между мащаба на явлението, свързано с броя на търсещите убежище хора, и срива на толерантността.

Броят на търсещите убежище в света системно нараства през последните няколко десетилетия. През 2017 г. един на всеки 110 души в света е напуснал дома си принудително. Причината е в множеството военни конфликти в Близкия изток и в Африка. Бъдещето в това отношение не е никак успокоително, а напротив – нарастват военните конфликти, държавите все по-активно се въоръжават, продажбата на оръжие расте... Това води до извода че т.нар. бежанска криза не е инцидентно явление, а по-скоро някаква прогноза за бъдещето.

“Арабската пролет” от края на 2010 г. и цялата 2011 г. рязко сменя системите на управление в много арабски държави. През лятото на 2014 г. жертвите са около 250 хил. души, а броят на бежанците в резултат от нея достига няколко милиона. Това е част от последиците, възникнали в резултат на протестите по време на т.нар. “Арабска пролет”, състояла се в Тунис, Либия, Египет, Йемен и др. По данни на Висшия комисариат броят на бежанците по смисъла на международното право скача от 19,5 млн. в края на 2014 г. (14,4 млн. от тях са поставени под мандата на Агенцията за бежанците към ООН, което е с 2,9 млн. души повече, отколкото през предшестващата 2013-а година (UNHCR 2014)), на 20,2 млн. в средата на 2015 г. Според Агенцията за бежанците към ООН до 2014 г. броят на изселените поради конфликти, бедствия и политически причини в глобален мащаб е към 59,5 млн. души. От изключителна важност е уточнението, че далеч не всичките 59,5 млн. получават статут на бежанец. Статистическите справки сочат, че толкова бежанци, колкото има днес, не е имало от края на Втората световна война. През 2015 г. броят на изселените не по тяхна воля е още по-голям и се равнява на 65,3 млн. души (UNHCR, 2015). Това означава, че само за една година техният брой рязко се е увеличил с 5,8 млн. Към февруари 2016 г. Организацията на обединените нации е идентифицирала 13,5 млн. сирийски граждани, които търсят хуманитарна помощ (Nebəhaу 2016). 6,6 млн. от тях са се преместили на друго място – далеч от дома им, но все пак намиращи се на територията на Сирия. Преди конфликта в Сирия, започнал през 2011 г., ООН представя палестинските бежанци като най-голямата група от бежанци в света – 4,8 млн. души (по данни от 2009 г.), следвани от афганистанските (2,9 млн.), иракските (1,8 млн.), сомалийските (700 000) и др. А що се отнася до търсещите убежище, през 2009 г. например най-много са принудените да напуснат страната си колумбийци (3,3 млн. души), граждани на Демократичната република

Конго (2,1 млн. души), пакистанци (1,9 млн.), сомалийци (1,55 млн.) и суданци (1 млн.). По това време принудените да напуснат дома си деца са представлявали 41% от всичките търсещи убежище по света (UN) – все още по-малко, отколкото през 2014 г., когато те вече са 51%. Проблем имат не само международно разселените поради различни обстоятелства хора, а също и вътрешно разселените. Според данни на ООН 3,6 млн. души са вътрешно разселените само в Ирак през 2013 г., принудени да напуснат своя дом заради разрастването на териториите под контрола на терористичната групировка “Ислямска държава” (UNHCR 2014). Подобно е положението за същата година и в Демократична република Конго (1 млн. души), в Централната африканска република (438 хил. души), в Южен Судан (1,5 млн. души), в Афганистан (805 000 души) и на още много други размирни точки (UNHCR 2014). Въпреки че през 2014 г. милиони хора са били разселени вътрешно поради различни застрашаващи живота им и други неприятни за тях обстоятелства, много други все пак успяват да се завърнат обратно в своя дом: в Мали (155 хил. души), в Централната африканска република (611 000 души), в Южен Судан (200 хил. души), в Йемен (85 хил. души) и другаде (UNHCR 2014).

Повече от 3 770 души са загинали, опитвайки се да прекосят Средиземно море през 2015 г. Голяма част от тях загиват при инциденти, опитвайки се да изминат разстоянието от Африка до Италия. 800 са загиналите при опит да преминат по море от Турция в Гърция през същата година. През април 2015 г. потъва лодка с 800 души близо до бреговете на Либия. 1 015 078 е броят на пристигналите в Европа със съдействието на трафиканти по море през 2015 г., по данни на Агенция за бежанците на ООН, като повечето от тях пристигат от 10-те страни, които са основните източници на търсещи убежище в глобален мащаб.

Турция дава подслон на 2 688 686 търсещи убежище, според данни на ООН от 2016 г. и е осигурила в тяхна помощ над 8 млрд. щатски долара до 2015 г. През ноември 2015 г. Европейският съюз обещава помощ от 3,2 млрд. евро на Турция за справяне с бежанския проблем в страната.

В Ливан са 1 067 785 души. През 2015 г. Йордания е приела около 650 хил. търсещи убежище от Сирия, което се равнява на приблизително 10% от населението ѝ. Според Агенцията за бежанците към ООН, техният точен брой към 16 март 2016 г. е

636 040. Към 29 февруари 2016 г. в Ирак са регистрирани 246 051 търсещи убежище, като в северната част на страната са разположени десетки лагери, където местното кюрдско правителство дава подслон най-вече на сирийци от кюрдски етнически произход. В Египет пък се намират 118 512 регистрирани търсещи убежище към края на януари 2016 г. Европейският съюз също приема търсещи убежище от конфликта в Сирия. През 2015 г. 1 255 600 са кандидатствали за първи път за закрила в страните-членки на Европейския съюз, което е двойно по-голямо число от броя на кандидатствалите през предходната 2014 г. (Eurostat 2016). Но това, че са кандидатствали, разбира се, не означава, че всички те са получили закрила.

Рекорден е броят (68,5 млн. души) на принудените да напуснат домовете си поради война, насилие и преследване през 2017. До края на 2017 г. броят им е бил почти три милиона по-висок от предходната година и показва 50 % увеличение от 42,7 млн. изселени от домовете им преди десетилетие, според доклад на агенцията на ООН за бежанците. 16,2 млн. души са били разселени през миналата година, включително и тези, принудени да избягат за първи път, както и такива, които преди това вече са били разселени. Това означава, че всеки ден от техните домове са били прокудени 44 500 души или по един човек на всеки две секунди, според ВКБООН.

Втората по големина държава, “произвеждаща” бежанци през 2017 г. е Афганистан, чието бежанско население нараства с 5% през годината и достига 2,6 млн. души. Увеличението се дължи главно на ражданията и на повече афганистанци, получили убежище в Германия.

85% от бежанците живеят в страни с ниски и средни доходи като Ливан, Пакистан и Уганда.

Според данни на Държавната агенция за бежанците от 1993 г. до април 2019 г. закрила в България са потърсили 85 953 души. Бежански или хуманитарен статут е предоставен съответно на 13 558 и 11 790 души. Отказано е на 45 455.

Тези кратки статистически данни показват само мащаба на движението на хора, които търсят убежище, но какво се случва с готовността на отделните държави да приемат търсещите убежище хора.

Няма да се анализират процесите, свързани с опитите за решаване на проблема с бежанците в ЕС, защото това означава анализ на всичко случило се след решението на

канцлера на Германия Ангела Меркел да приеме всички бежанци. Постепенно държавните ръководства на много европейски страни започват тежки и мъчителни преговори за квотно разпределение на бежанците, финансирането на Турция за задържането им, построяването на стени, огради по границите, лагери, обградени с телени мрежи, твърдата позиция за неприемане на имигранти на Унгария и Австрия и т.н. Тревожен факт е, че онези партии, които имат открито антиимигрантска идеология получават значителна преднина на миналите избори за Европейски парламент.

Преди няколко месеца дори папата се намесва в дебата за търсене на пристанища за корабите с бежанци. Той подканва европейските лидери да спрат да се карат за съдбата на 49 мигранти, намиращи се на два спасителни кораба насред Средиземно море и да им позволят да акостират на безопасно пристанище. С коментарите си по време на обръщението му към 60 хил. души на площад “Свети Петър” в Рим на празника Благовещение, папа Франциск се включва в дипломатическия спор между Италия и Малта, и във вътрешната дискусия между лидерите на популисткото правителство на Италия. “От дъното на сърцето си призовавам европейските лидери да покажат конкретна солидарност към тези хора”, казва Франциск. “Те просто са търсели безопасно пристанище, където да акостират”. Министър председателят на Малта, Джоузеф Мускат, защитава отказа на страната си да приеме корабите като казва, че тя няма правна отговорност за спасението им. “Трябва да намерим баланс между хуманния аспект и националната сигурност. Това е проблем, който може да представлява прецедент и трябва да внимаваме за това”. (<https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/3/>)

Друг пример е политиката на правителството на Дания, което заявява, че не може да приема повече мигранти, без да застраши социалния си модел. Това е причината скандинавската страна, прочута със своята толерантност, да умножава пречките за влизане и постоянно пребиваване на чужденци. Мигрантската вълна през 2015 г. кара Дания да възстанови контрола по сухопътните си граници. Управлявана от дясноцентристко коалиционно правителство, което е подкрепяно от дясната популистка антиимиграционна Датска народна партия, страната е приела близо 100 законодателни поправки, ограничаващи правата на чужденците. Целта за

управляващото мнозинство през изборната 2019 г. е ясна: да накара бежанците да разберат, че могат да останат само временно. То предлага на парламента ограничаване на събирането на семейства и намаляване на социалните помощи. Всеки месец несемейните лица ще губят по 150 от 1600-те евро, които получават, а двойките – 270 от 2200 евро. Сумите, които изглеждат щедри на хартия, рядко са достатъчни в една от най-скъпите държави в Европа. Говорителят по миграционните въпроси на Народната партия Мартин Хенриксен казва, че мигрантите “трябва да се върнат в родните си страни и да помогнат за възстановяването им възможно най-бързо”. Поради приемането на все по-строги изисквания от 2015 г. до 2017 г. броят на молбите за убежище е спаднал драстично – със 75%. Според изследователя Деметри Пападеметриу, основател на Европейския институт за миграциите, датската миграционна политика е “случай, уникален по своята твърдост и нетолерантност” за Европа и за света, където вече преобладава по-благоклонен към мигрантите климат. (<https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/4/>)

Вероятно страхът от бежанците фактически налага неспазването на основни международни документи. Поради това, че в общественото съзнание темата за бежанците е поставена някак си ненадейно, тя получава крайни деформации – липса на яснота относно разликите между бежанец, имигрант или мигрант, липса на достатъчна информираност относно правата и задълженията на бежанците, на ясно и конкретно посочване на причините за това масово “преселение” и др. Всички тези дефицити пораждаят страхове сред европейските общества и започва устойчиво свързване на бежанците с тероризъм. Започва да се увеличава потокът на враждебна реч, формира се образът на врага. В тази ситуация се намесват политиците и започва експлоатирането на темата за тесни партийни интереси. Например Европейският съд за правата на човека потвърждава, че гръцката практика да се поставят под арест непридружени мигриращи и търсещи убежище деца води до сериозни злоупотреби с правата им. Но все още десетки непридружени деца са държани под т.нар. “защитен надзор” в полицейски килии или центрове за задържане на имигранти в страната. Арестуваните деца живеят в нехигиенични условия заедно с възрастни, които не познават, и могат да бъдат подложени на злоупотреби и малтретиране от страна на полицията. Арестът също така може да окаже дългосрочно влияние върху тях, като им причини

безпокойство, депресия, посттравматичен стрес, загуба на паметта и да забави развитието им. Тъй като са под арест, тези деца, изживели ужасни неща, докато са бягали от военните зони, често не могат да получават лечение, психологическа помощ или правни съвети. Малко от тях знаят причините за задържането им или колко дълго ще се намират зад решетките. (<https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/2/>)

Много показателна е реакцията на различни държави към два пакта на ООН – “Глобален пакт за бежанците” и “Глобален пакт за безопасна, организирана и редовна миграция”, като вторият е приет от Общото събрание на ООН на 3 юли 2018 г. Критиците на тези два пакта като се обявяват срещу “неолибералните глобалисти” и заявяват, че те пропагандират в полза на миграцията и призовават “да отворим широко границите си, с цел да бъдат размити държавите и идентичността на нациите”. На тези основания много държави отхвърлят тези пактове. Реалната цел на пактовете за бежанците е търсенето на синхрон в политиките на националните държави по въпроса за миграциите: да се приемат мерки във връзка с условията за влизане и пребиваване; да се приемат правила за издаване от държавите членки на визи и разрешения за дългосрочно пребиваване, включително с цел събиране на семейства; да се определят правата на гражданите на трети страни, пребиваващи законно в дадена държава-членка, включително условията за свобода на движение и пребиваване в другите държави-членки; да се регламентира незаконната имиграция и незаконното пребиваване, включително експулсирането и репатрирането на незаконно пребиваващите лица и борбата срещу трафика на хора, по-специално на жени и деца. Както се вижда от горната статистика за мащаба на бежанската криза никоя държава не може да се справи сама с бежанците, независимо какви стени ще изгради, ще прати армията на границите, ще мобилизира доброволци, да залавят и завързват със “свински опашки” нелегалните имигранти, ще праща вицепремиери да ги бият на границата. Но пактът се отнася и до онези, според някои статистики почти 1 милион българи, които са имигранти в САЩ, Канада, Австралия и някъде из Европа. (Тодоров 2018)._

Много показателно е съобщението на ЕК от 17 април 2019 г., в което се казва, че Европейската гранична и брегова охрана ще има нов постоянен корпус от 10 000 гранични служители.

Не са нужни повече примери, за да се констатира, че нещо се случва, което най-общо може да се определи като наличието на отрицателни промени в толерантността, свиване на доброжелателното отношение към бежанците и увеличаване на омразата, расизма и “виждането” на бежанеца единствено като затворени в лагер с бодлива тел. Подобна нетолерантност се основава на липсата на преки взаимоотношения с хора от различна култура, което дава възможност за изграждане на предразсъдъци, слухове, подхранвани от медиите. Така се елиминира всякаква отговорност, продиктувана от онова, което в обикновения живот се нарича човешчина, т.е. да се даде помощ, закрила, храна и подслон за бежанеца. Част от човешката идентичност е задължението да помагаш на ближните. Бежанската криза постави огромна морална дилема между шовинизма и хуманизма, социалния егоизъм и човешката солидарност.

Причините са кризата в толерантността са различни, но има една основна и това е дълбоко залегналата установка в съзнанието на европейца за тясната връзка между исляма и тероризма и отгук ислямофобията. Негативното отношение спрямо исляма активно присъстват в световния медийния дневен ред. Обикновено това се илюстрира със събитията от 2011 г., но ислямофобията в западното общество е от много по-рано. Ето какво казва Едуард Саид: “Медиите в Съединените щати и най-общо на Запад бяха толкова възбудени срещу исляма, че когато през април 1995 г. избухна бомбата в Оклахома сити, бе вдигната тревога, че мюсюлманите отново са ударили; спомням си с огорчение, че този следобед двадесет и пет вестника, големи телевизионни канали и няколко съобразителни репортери ми се обадиха по телефона, като всички те смятаха, че след като аз съм от Близкия изток и пиша за него, би трябвало да зная нещо повече от другите. Никога досега изцяло фалшивата връзка между араби, мюсюлмани и тероризъм не ми бе натрапена така открито; чувството за виновно участие, което – въпреки нежеланието ми – бях принуден да изпитам, бе точно предвиденото. Накратко, медиите ме атакуваха и причината беше ислямът – или по-скоро моите връзки с него” (Саид 2002: 8). Ислямофобията обаче достига своето пиково ниво след 11 септември 2001 г., когато в САЩ се извършват мащабни терористични атаки и в резултат на това загиват хиляди хора. “11 септември 2001 г. е денят, в който светът се промени!” – така се изрази Джордж Буш. Това събитие е толкова значително, че някои учени дори разделят световната история на преди и след 11-ти септември. Удивително е как едно

събитие, което се е състояло някъде по света, успява да преобърне хода на XXI в. Хората от всичките континенти гледат на живо как отвлечени самолети се връзват в кулите-близнаци, как тези масивни сгради рухват за секунди, как остров Манхатън бива погълнат от облаци дим и купища прах. Страхът от тероризма обхваща не само в хората в САЩ, но и в целия свят. Термините “терор” и “терорист” стават най-употребяваните, а кадри от рухването на кулите-близнаци в Ню Йорк се излъчват ежедневно по телевизионните екрани. Страхът, че светът е изправен пред нови катаклизми и трудни предизвикателства се увеличава с навлизането на САЩ в Афганистан, с разпространяването от терористи писма с антракс и пр.

От 11 септември 2001 г. се променя и начинът на представяне на новините в медиите като все по-често на екрана се появява надписът “извънредно”. Терминът “риалити” навлиза с пълна сила в новините. От този ден много терористични актове по света са предавани изцяло или частично. Медиите “закрепват” силната връзка между исляма и тероризма. Масово започва да се приема, че самият ислям е идеологията на терористите, а не че терористите използват тази религия за прикритие. След 11 септември се започва утвърждаването на дълбоки предразсъдъци в западните общества по отношение на исляма. Мощната американска медийна индустрия закрепва и продължително поддържа връзката между исляма и тероризма и това се превръща в едно от доминиращите насоки в информационните потоци. Съединените щати са сложно общество, съставено от “много и често пъти несъвместими субкултури” и именно поради това необходимостта от разпространение на една повече или по-малко стандартизирана обща култура посредством медиите се усеща особено силно (Саид 2002: 124). Според същия автор американските журналисти отразяват света с разбиране, че “неговата/нейната кореспонденция е част от американското могъщество, което бидейки заплашено от чужди страни, подчинява независимостта на пресата на това, което често е само косвен израз на лоялност и патриотизъм, на обикновена национална идентификация на две-три телеграфни агенции, три телевизионни мрежи, CNN, половин дузина всекидневници, две (може би три) седмични новинарски списания. Достатъчно е само да споменем няколко имена: CBS, Time, New York Times, Associated Press. Те заедно достигат до повече хора, оставят по-дълбоко впечатление и прокарват определен тип новини много повече, отколкото останалите по-малки и не толкова

богати новинарски агенции (Саид 2002: 126). Вярно е, че през последните няколко десетилетия ислямистки фундаменталистки движения печелят влияние в много страни от Северна Африка, Близкия изток и Южна Азия.

Тревожността от тяхното разрастване направи обществата в развиващите се страни особено чувствителни към всички свързани с исляма теми. Поради факта, че много от търсещите убежище и бежанците в началото на ХХІ в. произхождат от страни, където традиционно се изповядва ислямът и където има подобни радикални групировки, тревожността започва автоматично да засяга и тях. Атаки, излъчвани на живо по телевизионните канали по целия свят, стереотипите, предразсъдъците и клишетата по отношение на хората от Близкия изток и исляма започват да възбуждат изключително силно. Според Саид за повечето американци частта от културния апарат, който им представя исляма, включва преди всичко телевизионните и радио мрежи, всекидневниците и масово разпространяваните новинарски списания; филмите, разбира се, играят определена роля само защото разполагат с визуална информация за историята и далечните страни. Може да се каже, че като цяло мощната концентрация на масмедии съставлява колективно ядро от интерпретации, което осигурява определена картина на исляма и, разбира се, отразява мощни интереси в обществото, обслужвани от медиите (Саид 2002: 118). Вероятно защото предразсъдъците към исляма са преминали всякакви граници папа Франциск специално прави визита в арабските страни. Той казва: “В епоха, в която преобладава изкушението за сблъсък между християнската и ислямската цивилизации, пожелахме да дадем допълнителен, ясен и решителен знак, че срещата между нас е възможна, че е възможно да се почитаме и да диалогизираме”. Това е смисълът на неговата апостолическа визита в Обединените арабски емирства от 3 до 5 януари 2019 г. “Една кратка, но много важна визита, която свързвайки се със срещата през 2017 в Ал-Азхар, Египет, написа една нова страница в историята на диалога между Християнството и Исляма и в ангажимента за насърчаването на мира по света въз основа на човешкото братство”. Всеобщата декларация за братство “е една от изненадите на Бог”, папата и великият имам на Ал-Азхар подписват в Абу Даби съвместна Всеобща декларация за братството, в която се потвърждава “общото призвание на всички мъже и жени, като чеда на Бог, да бъдат братя” и се осъжда “всяка форма на насилие, особено това заради религиозни мотиви”.

Радио Ватикана Българска програма, 22 юни 2019 г. (<https://www.vaticannews.va/bg/pope/news/2019-02/papa-generalna-audienza-arabski-emirstva.html>).

Тук е важно да се направи уточнението, че разривът в толерантността сякаш засяга предимно сферата на политиката, политиците, партиите спрямо бежанците, а не отношението на обикновените хора. Например най-често срещаното мнение за бежанците на респондентите в България в социологическото изследване “Бежанците в представите на българите – страхове, разбиране и съпричастност”, проведено през 2018 – 2019 г., е: “Хора като всички нас; хора, търсещи спасение; хора, към които ние трябва да се отнасяме като равнопоставени и хора, на които трябва всеки един от нас да помага с всичко, с което разполага.”, “Човечни, добри, общителни.”, “Преди да дойдат тук, никога не се бях замисляла по този въпрос, а след като дойдоха в Харманли, няма нищо страшно при тях, аз си ги харесвам. ... Нямах притеснения. Имам много приятели сред тях. Във времето, представите ми не ми се промениха... Не харесвам публичната информация (за бежанците - бел. ТН) и не съм съгласна напълно с нея, с това което казват (за тях - бел. ТН).”

На въпроса “Съгласни ли сте бежанци да се заселят трайно/постоянно в селището, в което живеете?” жител на гр. Харманли отговаря: “Като си работят и са добри хора, какво могат да направят. Аз не се притеснявам от тях. Влизала съм в лагера и вечер, но не се притеснявам... На мен са ми идвали на гости сирийци...”

“(В селища) със смесено население трябва да се заселят, не трябва да се изолират и да се концентрират на едно място. Например, както се говори, че Сакар ще бъде обезлюден и заселен с бежанци. Нека да има и българи, и роми и турци, да сме заедно...”

Особено важни за определяне на отношението на българските граждани към бежанците са отговорите на въпроса “Бихте ли одобрили в училището/в класа, където учат Вашите деца/внуци да се учат бежанци? Защо? Бихте ли одобрили Вашите деца/внуци да имат приятели бежанци? Защо? Бихте ли одобрили Вашите деца/внуци да се омъжат/оженят за бежанец? Защо?” Те звучат така: “Да! В това училище учеше едно бежанче. Това е едно дете от Сомалия, на което бях настойник, то завърши 11 и 12 клас. Когато моят син тръгна в предучилищна, сомалийското дете отива да го посети, а

госпожата се стряска и пита сина ми: “Ти познаваш ли го?”, а синът ми отговорил: “Да, това е батко ми!”. Сомалийското дете нямаше проблеми, то преди да постъпи на училище вече знаеше български език. Беше добре приет. Съгласна съм синовете ми да се оженят за бежанци, защо да не съм съгласна?!”

Тези отговори показват само едната страна на различните нива на толерантност и на противоречия във функционирането на солидарността. Толерантността като официална политика е в ситуация на разминаване между нормите и реалността, между желаното и съществуващото е не само характеристика за ситуацията с търсещите убежище хора, с бежанците, което е симптом за една опасна тенденция, която най-общо може да нарече неприемане на Другия. Точно това ражда расизма, ксенофобията, антисемитизма. Последните избори за Парламент на ЕС показаха, че тази тенденция не е затихваща, а напротив – тя засилва своето присъствие. Надеждата е, че точно тази тенденция се съпътства с другата, на обикновените хора, където преобладаваща е традиционната човешка моралност. Именно тук ще се роди новия етос, формите на хуманизъм и солидарност, която ще създаде такова социална среда, в която, в случая с хората търсещи убежище, международно приетите норми, няма да са само регулативни идеи, а изпълнени с все повече реалност.

БЕЛЕЖКИ

[1] В статията са използвани резултати от емпиричното социологическо изследване по проект “Бежанците в представите на българите – страхове, разбиране и съпричастност”, финансиран от Фонд Научни изследвания към МОН, договор № ДН 15/3 от 17 декември 2017.

ЛИТЕРАТУРА

Гърция поставя деца под арест и нарушава правата им. В: Marginalia от 12 април 2019. <https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/2/>

Дания задържа “нежелани” мигранти на необитаем остров. В: Marginalia от 28 декември 2018. <https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/4/>

Латур, Б. (2016) Упражнения по философска тригонометрия. Във: в-к Култура, брой 40 (2877), 02 декември

Папата влиза в диспута за мигрантските кораби с призив за безопасни пристанища. В:

Marginalia от 7 януари 2019. <https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/3/>

Радио Ватикана, Българска програма, 22 юни 2019 г.
<https://www.vaticannews.va/bg/pope/news/2019-02/papa-generalna-audienza-arabski-emirstva.html>

Саид, Е. (2002) Отразяването на исляма. София. Изд. Кралица Маб.

Тодоров, А. (2018) Нови истерии около миграцията. В: Маргиналия от 16 ноември.
<https://www.marginalia.bg/tag/bezhantsi/page/3/>

Guterres, A. (2014) World's refugees and displaced exceed record 60 million: U.N. Цитиран от Ройтерс. <http://www.reuters.com/article/us-un-refugees-idUSKBN0U10CV20151218>

Nebhay, St. (2016) World's refugees and displaced exceed record 60 million: U.N. В "Reuters" <http://www.reuters.com/article/us-un-refugees-idUSKBN0U10CV20151218>